

Використана література:

1. Вульфсон Б. Л. Сравнительная педагогика в системе современного научного знания / Б. Л. Вульфсон // Педагогика. – 1998. – № 2. – С. 79-89.
2. Капранова В. А. Сравнительная педагогика. Школа и образование за рубежом : учебн. пособие для студ. пед. специальностей учреждений высш. образования / В. А. Капранова. – Минск : Новое знание, 2004. – 221 с.
3. Энциклопедия профессионального образования. – М. : АПО, 1999. – Т. 3. – С. 169.
4. Курс лекцій з порівняльної педагогіки : навч. посіб. / [С. В. Білецька, В. М. Білик, А. Г. Відченко та ін.] ; за заг. ред. : Г. В. Троцько ; Харк. Нац. пед.ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х. : ХНПУ, 2007. – 263 с.
5. Лавриченко Н. Методологічні аспекти порівняльно-педагогічних досліджень / Н. Лавриченко // Шлях освіти. – 2006. – № 2. – С. 17-22.
6. Сбруєва А. А. Порівняльна педагогіка / А. А. Сбруєва. – Суми : ВТД "Університетська книга", 2004. – 320 с.
7. Соколова М. А. Сравнительная педагогика: Курс лекций для пед. ин-тов / М. А. Соколова, М. Л. Родионов, Е. Н. Кузьмина. – М. : Просвещение, 1978. – 192 с.
8. Тараненко І. Методи порівняльно-педагогічних досліджень / І. Тараненко // Шлях освіти. – 2001. – № 2. – С. 17-21.

Лисковацкая К. М. Содержание и структура сравнительной педагогики как науки на современном этапе развития общества.

В статье проанализированы работы современных украинских ученых-компаративистов. Рассмотрены их определения предмета и целей сравнительной педагогики как науки и учебной дисциплины, ее связь с другими науками, методы сравнительно-педагогических исследований, периодизация мировой педагогической компаративистики, а также этапы становления отечественной сравнительно-педагогической науки.

Ключевые слова: сравнительная педагогика, компаративистика, методы сравнительно-педагогических исследований, периодизация.

Liskovatskaja K. M. The Maintenance and structure of comparative pedagogics as sciences at the present stage of development of a society.

In article works of modern Ukrainian scientists-comparativists are analysed. Their definitions of a subject and the purposes of comparative pedagogics as science and a subject matter, its communication with other sciences, methods of rather-pedagogical researches, a periodization world pedagogica comparativists, and also stages of formation of a domestic rather-pedagogical science are considered.

Keywords: comparative pedagogics, comparativistscs, methods of rather-pedagogical researches, a periodization.

Ніколаєнко В. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ

Стаття присвячена проблемам розробки моделі професійно-орієнтованого навчання російської мови як засобу професійного спілкування у процесі професійної освіти студентів нефілологічного профілю.

Ключові слова: професійно-орієнтоване навчання російської мови як іноземної, російська мова як іноземна, міжпредметна координація, методи і засоби навчання, проблеми викладання, текстосистема спеціальності.

Останнім часом у дослідженнях все частіше піднімається питання про необхідність модернізації змісту навчання іноземних мов, що обумовлено зміною специфіки соціальної

взаємодії в міжкультурному плані. У науковій і науково-методичній літературі формування професійної спрямованості навчання російської мови як іноземної (далі РМІ) розглядається багатьма авторами: Н. І. Гез, М. А. Давидова, Б. К. Есипович, М. К. Кабарді, Г. А. Китайгородська, Р. П. Мильруд, І. І. Халєєва, Є. П. Голобородько, Т. О. Вишнякова, Т. О. Володіна, Л. П. Клобукова, О. Д. Митрофанова та інші.

В останні роки було створено і створюється цілий ряд нових навчальних посібників та навчальних комплексів для різних профілів навчання як русистами, так і викладачами-предметниками. На початку 2000 року сформульована і концепція єдиного підручника російської мови для студентів-нефілологів, заснована не на мовностилістичних закономірностях певних профілів нефілологічних дисциплін, а на спільності тих когнітивних процесів, в які залучені всі учні незалежно від їх майбутньої спеціальності. Однак створення такого підручника ще попереду.

Аналіз наукових та науково-методичних джерел показав, що в даний час в педагогічній науці розроблено достатню кількість моделей **професійно-орієнтованого навчання російської мови (далі по тексту ПОНРМ)** на немовних факультетах вузів, але в той же час, на жаль, жодна з них не є універсальною. У більшості випадків вони носять вузькопрофільний характер. Таким чином, можна констатувати, що на даному етапі розвитку методики РМІ ще не розроблена науково обґрунтована концепція навчання російської мови як засобу професійного спілкування студентів з урахуванням існуючого досвіду викладання РМІ в Україні, сучасних тенденцій розвитку теорії та методики навчання російської мови та інших мов міжнародного спілкування, а також професійно комунікативних потреб сучасного фахівця.

Метою нашої статті є постановка проблеми професійно-орієнтованого навчання російської мови іноземних студентів негуманітарного профілю і пошук шляхів її вирішення.

Модернізований зміст навчання російської мови як іноземної в немовному вузі має відповідати ряду положень: спиратися на наукову концепцію, бути спрямованим на гуманізацію освіти, відповідати вимогам державного освітнього стандарту, забезпечувати досягнення цілей навчання, бути комунікативно-спрямованим, автентичним і забезпечувати розвиток особистого потенціалу студентів. Спираючись на тезу про взаємовплив всіх компонентів, слід підкреслити, що для досягнення рівноваги даної системи у відборі змісту навчання повинні реалізовуватися цілі ПОНРМ в немовному вузі, який передбачає формування у студентів здатності іншомовного спілкування в конкретних професійних, ділових, наукових сферах і ситуаціях з урахуванням особливостей професійного мислення, при організації мотиваційно-спонукальної і орієнтовно-дослідницької діяльності, що, в свою чергу, відіб'ється на ефективній організації цього змісту і на відповідних засобах навчання.

Сутність ПОНРМ полягає в його інтеграції зі спеціальними дисциплінами з метою отримання додаткових професійних знань і формування професійно значущих якостей особистості [4].

Основна відмінна риса ПОНРМ полягає в тому, що передбачуваний курс повинен будуватися на основі конкретних професійно значущих цілей і завдань студентів, що виражається у відповідній методиці підбору і організації тематичного матеріалу, а також у розвитку певних навичок і умінь, необхідних для майбутньої професійної діяльності. Специфічною особливістю ПОНРМ є і те, що для кожної професійної області або спеціальної дисципліни може бути складений курс російської мови, характерний тільки для даної галузі або дисципліни. Відповідно до цього, методика його викладання повинна максимально враховувати специфіку спеціальності, тобто лексичне наповнення і особливий формат усних і письмових текстів, а також ті навички й уміння, які є характерними для даної професійної діяльності. З огляду на це найбільш перспективним бачиться міждисциплінарна побудова курсу ПОНРМ, при якому в структурі навчального плану

знаходять відображення різні предмети спеціальності. Крім того, характерною рисою ПОНРМ є відсутність початкового рівня, так як необхідність в оволодінні російською мовою з метою професійного спілкування виникає у людей, які, зазвичай, вже володіють російською мовою на просунутому, середньому або, принаймні, на елементарному базовому рівні.

Можна виділити наступні особливості ПОНРМ: 1) залежність структури курсу від цілей навчання; 2) використання базових знань загальної російської мови у студентів як основи для набуття ними професійно значущих знань і умінь іншомовного спілкування; 3) орієнтація змісту курсу на конкретну професійну сферу.

Загальновідомо, що не існує універсальної професійно-орієнтованої моделі навчання через різного роду громадські впливи на мову: історичні, етнічні, геополітичні, економічні та інші, кожен модель необхідно розробляти з урахуванням конкретного адресата. На відміну від багаторічного досвіду викладання загальної мови, досвід навчання російської мови як частини професійної підготовки має дуже коротку історію в Україні і є новою дослідницькою проблемою. Питання навчання ПОНРМ, формування та розвитку комунікативної компетенції як компонента професійної компетенції особистості, з урахуванням впливів специфічного соціокультурного середовища на тих, хто вивчає мову, представляється завданням, досить актуальним і мало розробленим в методиці РМІ. Існує необхідність створення функціонально комунікативної моделі курсу, в якій лінгвістичні і мовні явища детермінуються соціолінгвістичною ситуацією і конкретними професійно комунікативними ролями в ареалі дії тієї чи іншої професії. Важливим, маючи на увазі соціальні потреби, виявляється питання вибору методичних підходів до навчання і відповідного варіанту навчального змісту.

Специфічність мови, її мімікріювання в залежності від безлічі обставин ставить необхідність розробки адресного курсу російської мови для студентів різних профілів і своїх власних навчальних матеріалів. Облік специфіки профілюючих спеціальностей, на думку М. В. Ляховицького, повинен проводитися за такими напрямками: робота над спеціальними текстами; вивчення спеціальних тем для розвитку усного мовлення; вивчення словника-мінімуму за відповідною спеціальністю; створення викладачами посібників для активізації граматичного та лексичного матеріалу учнів [3]. Логічно припустити, що формування комунікативної компетенції професійного спілкування російською мовою в процесі освіти буде здійснюватися більш ефективно, якщо: 1) навчання мови буде перетинатися з вивченням професії, стаючи компонентом професійної підготовки; 2) володіння мовою буде розглядатися як професійна властивість, як компонент професійно-комунікативної компетенції; 3) навчання буде проводитися на основі реалізації принципу предметно-мовної координації; 4) якщо в якості джерел навчання будуть використовуватися автентичні наукові тексти, а також і міжнародні матеріали в певній лінгво-дидактичній інтерпретації, які модифікуються залежно від сприйняття студентами і суспільних змін, 5) процесуальна сторона навчання буде організована таким чином, щоб симулювалися “природні ситуації” професійного спілкування, згідно із соціально комунікативними рольовими реалізаціями.

Відповідно, для створення моделі ПОНРМ на базі загальних знань з російської мови, отриманих на підготовчих факультетах університетів, необхідно вирішити наступні завдання:

- проаналізувати особливості використання російської мови в автентичних текстах за фахом;
- дослідити особливості спілкування студентів в їх професійному середовищі, в якому протікає їх професійна діяльність, і яка обумовлює їх мовні потреби;
- на основі аналізу комунікативних потреб і мотивів до використання російської мови визначити структуру і зміст комунікативної компетенції студентів як складової професійної компетенції;

- дослідити можливості предметно-мовної координації в процесі вивчення дисциплін за фахом і на цій основі розробити зміст курсу російської мови;
- створити **текстосистеми** конкретних спеціальностей у вищих навчальних закладах України, орієнтованих на рівень володіння студентами російською мовою.

Під текстосистемою ми розуміємо набір текстів (10-15 текстів), що відображає тематичну типологію текстів конкретної спеціальності і містить усі функціонально-семантичні типи текстів.

Тексти повинні вводити базові поняття спеціальності, містити термінологічний мінімум (визначений викладачами-предметниками), повинен бути адаптований, мати невеликий обсяг, забезпечений лінгвометодичним апаратом, що містить передтекстові завдання (зняття лексичних труднощів), притекстові завдання (формування навичок і вмінь розуміння тексту), післятекстові завдання (вдосконалення навичок усного монологічного висловлювання).

Завданням викладача-русиста стане створення типології текстів даної спеціальності - текстосистеми з виявленою мовною природою і представленою в системі текстів конкретної спеціальності. (Мотіна Є. І., Солодова Г. А., Хімік В. В.); складання лінгвометодичного апарату, що забезпечує засвоєння термінологічного запасу, чіткий розподіл всього відібраного матеріалу за видами мовленнєвої діяльності, що проводяться з орієнтуванням на реальні потреби студентів, конкретної мовної особистості, складання словників спеціальностей, де термін виступав би як одиниця тематичної термінологічної єдності і був представлений в можливих дериваційних, парадигматичних і синтагматичних зв'язках.

У якості першої мети навчання повинна бути визначена комунікативна компетентність у навчально-науковій сфері спілкування і загальнонаукова компетентність – володіння системою необхідних для утворення базисних понять і методів загальнонаукових дисциплін і здатність використовувати їх у навчально-пізнавальній діяльності російською мовою в контексті майбутньої професійної діяльності.

Наступною метою є практичне володіння мовою науки, яке тісно зтикається з цілями професійної підготовки і в самому загальному сенсі полягає в досягненні необхідної компетенції у користуванні мовою виходячи з аналізу конкретних випадків, в яких вона необхідна фахівцям даної галузі, і які необхідно підтримувати протягом всього життя, щоб успішно вирішувати проблеми, пов'язані з мінливими суспільними потребами, вимогами і знову виникаючими можливостями. До числа першочергових проблем слід віднести питання розвитку культури розумової праці в учнів, інтелектуальної активності й самостійності. В умовах навчання мови необхідно створити основу для розвитку автономного студента, здатного надалі вирішувати більш складні завдання самоосвіти: самодіагностики, самоконтролю, самоаналізу, самопізнання.

На просунутому етапі навчання – в розумінні і засвоєнні професійно значимої інформації, яка реалізується в більшій частині через читання спеціальної літератури читання позначено як самостійне мовне вміння вільного користування мовою для отримання наукової інформації, а також як один з ефективних прийомів навчання іноземної мови. З усіх видів усної комунікативної діяльності російською мовою для фахівців-нефілологів, головним є вміння вести офіційний діалог, не вдаючись до послуг перекладача, тобто виконувати комунікативну роль мовного посередництва.

Це означає виклад і коментування будь-якої інформації, пов'язаної з його професійною діяльністю російською мовою. Потреби в письмовій мові реалізуються в аналітичному викладі спеціальної інформації в стислій формі – жанрах анотації, резюме, рефератах. Вкрай важливим є визначення та встановлення інтеграційних зв'язків курсу російської мови на базі профільних дисциплін, що забезпечують загальнонаукову компетентність, професійний лексичний мінімум як активний словниковий запас на рівні термінологічного білінгвізму. Оскільки термінологія – це першоеlement професійного

мислення та спілкування всередині професійного мовного середовища.

Найважливішим елементом ПОНРМ є навчальний посібник, хоча його зміст не може дати остаточних відповідей на всі індивідуальні запити студентів. Він може служити лише основою для індивідуального вибору інформації, що цікавить і методичною орієнтацією для самостійної освіти.

Важлива роль викладача на етапі ПОНРМ. Крім основних навичок викладання спільної мови, вкрай необхідне знання самого предмета, специфічної професійної лексики та уявлення про комунікативні потреби, властиві даній конкретній професії. Однак не кожен викладач-початківець у змозі задовольнити ці вимоги. Внаслідок відсутності такого роду підготовки, викладачі стикаються з низкою проблем. Зарубіжна методика дає наступні рекомендації викладачам ПОНРМ: вивчити навчальні матеріали за фахом; вивчити мову спеціальності; бути готовим до того, що студенти можуть виправляти помилки викладача. Який би підхід не обрав викладач російської мови, в будь-якому випадку від нього вимагається володіння певними знаннями в даній професійній сфері. Одним із шляхів, за допомогою якого викладач може досягти успіхів у цьому напрямку, є “викладання в команді”, тобто співробітництво двох або більше фахівців – викладача російської мови та викладача-предметника. Такий вид співробітництва стає все більш популярним. Переваги “викладання в команді”: студент отримує можливість оцінити свої успіхи і заповнити втрачений або недостатньо добре зрозумілий матеріал; викладач російської мови легко може визначити труднощі, з якими стикаються студенти під час лекцій з основного курсу, і оцінити ефективність процесу комунікації на даних лекціях; у викладача-предметника існує зворотній зв'язок зі студентами, в результаті якої він може переконатися, наскільки повно розуміють його студенти.

Таким чином, викладач виконує роль організатора і консультанта. В рамках даної статті вважаємо за необхідне зупинитися на питанні координації роботи викладачів російської мови і предметників, які читають профільні дисципліни в навчанні іноземних студентів-нефілологів. Для ефективної роботи з ПОНРМ необхідним є вирішення наступних питань: необхідності виявлення основних труднощів, які виникають у студентів при їх переході з початкового етапу навчання РМІ на основний, при цьому бажана координація навчальних планів з різних дисциплін в рамках підготовчих факультетів; поступовості у навчанні на підготовчому факультеті і основних факультетах; проведення анкетування іноземних студентів 1 курсу та використання результатів анкетування у викладанні предметів; координації підсумкового контролю з російської мови та предметів; облік нових форм роботи, з якими випускник підготовчого факультету зустрічається на 1 курсі, і методика підготовки до них; аналіз навчальних посібників з профільних дисциплін для підготовчого факультету та 1 курсі вузів України (на конкретних спеціальностях); розробка принципів складання посібників з профільних дисциплін для іноземних студентів підготовчого факультету, вирішення питань перекладу термінів і методика складання термінологічних словників за фахом, розробка способів вивчення нових термінів на заняттях з предметів; врахування психологічних і лінгвокраїнознавчих аспектів у роботі з іноземними студентами різних регіонів; використання комп'ютерних програм у ПОНРМ іноземців.

Модель ПОНРМ – це дидактична система, спрямована на реалізацію механізму мовної підготовки студентів немовних факультетів вузів і передбачає наукове обґрунтування організаційних підходів до визначення цілей навчання, відбору і структурування змісту іншомовного навчання, вибору форм, методів і засобів навчання, контролю результатів навчання і його корекції.

Розробка та проектування моделі, що реалізує механізм мовної підготовки студентів немовних факультетів вузів з урахуванням професійної спрямованості, передбачає визначення та наукове обґрунтування організаційних підходів до визначення цілей навчання, до відбору і структурування змісту іншомовного навчання, до вибору форм,

методів і засобів навчання, контролю результатів навчання і його корекції. Аналіз педагогічної та науково-методичної літератури, вивчення досвіду роботи викладачів кафедр російської мови, анкетування студентів немовних факультетів привели до висновку про те, що в структуру даної моделі ПОНРМ доцільно включити наступні компоненти:

1. Цільовий – припускає визначення блоку цілей і завдань навчання російської мови на немовних факультетах вузів.

2. Мотиваційний – пов'язаний з наявністю потреби оволодіння російською мовою, прагненням його удосконалювати, застосовувати на практиці.

3. Змістовний – припускає відбір змісту навчального матеріалу.

4. Процесуальний – передбачає вибір методів, форм і засобів навчання.

5. Контрольно-оцінний компонент пов'язаний з періодичною перевіркою ходу педагогічного процесу і оцінкою його результатів.

Таким чином, створення загальної моделі ПОНРМ сформує умови для формування та розвитку професійно-комунікативної компетенції як професійної властивості особистості. Необхідним є опис структури, змісту, комунікативної компетенції, певний рівень комунікативної достатності для адекватного професійного спілкування, що визначило б конкретні напрямки її розвитку в загальному процесі професійного становлення. Мають бути досліджені можливості інтеграції навчального змісту на основі міждисциплінарної, предметно-мовної координації, що дозволить реалізувати дидактичний принцип системності, методичний принцип професійної спрямованості навчання та індивідуалізації навчального процесу.

У методичних інтересах в перспективі повинен бути вивчений взаємозв'язок комплексу факторів, необхідних для професійної спрямованості курсу російської мови: ідентифікація студентів, ідентифікація соціокультурних впливів на вивчення російської мови, мотиви або мовні потреби (language needs), заради яких вивчається російська мова, соціально-комунікативні ролі, при виконанні яких використовується мова, особливості мовного вживання – ідентифікація лексико-граматичної, функціонально-стильової картини мови, типи та види дискурсів, актуальних для даних спеціальностей, співвідношення комунікативної компетенції та професійної компетенції.

Використана література:

1. Азимов Э. Г. Словарь методических терминов: (Теория и практика преподавания языков) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин. – СПб. : Златоуст, 1999. – 472 с.
2. Власова Н. С. Практическая методика преподавания русского языка на начальном этапе / Н. С. Власова [и др.] – М. : Русский язык, 1990. – 205 с.
3. Ляховицкий М. В. Методика преподавания иностранных языков / М. В. Ляховицкий. – М. : Высшая школа, 1981. – 160 с.
4. Образцов П. И. Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку на неязыковых факультетах вузов : учебное пособие / П. И. Образцов, О. Ю. Иванова ; под ред. П. И. Образцова. – Орел : ОГУ, 2005. – 114 с.
5. Серова Л. К. Межпредметная координация в составлении учебных пособий по НСР для иностранных студентов-нефилологов / Л. К. Серова ; Проблема теории и методики обучения. – № 2. – М., 1997.

Николаенко В. В. Лингводидактические аспекты профессионально-ориентированного обучения иностранных студентов русскому языку.

Настоящая статья посвящена проблемам разработки модели обучения русскому языку специальности как средству профессионального общения в процессе высшего профессионального образования студентов нефилологического профиля.

Ключевые слова: профессионально-ориентированное обучение иностранному языку (ПООИЯ), русский язык как иностранный (РКИ), межпредметная координация, методы и средства обучения, проблемы преподавания, текстосистемы специальности.

Nikolayenko V. V. Lingvo-didactic aspects of professionally-oriented teaching Russian of foreign students.

The article is devoted to the problem of creating the pattern of professionally-oriented teaching Russian of foreign students as a measure of professional communication in the process of teaching.

Keywords: *Russian for specific purposes (RSP), Russian as a Foreign Language (RFL); native language, methodic, methods and means of teaching, problems of teaching, a system of texts on speciality.*

Новикова Т. Ю., Богданович Г. Ю.
Крымский научно-методический центр управления образованием
НАПН Украины,
Балашова И. Г.
Таврический национальный университет
им. В. И. Вернадского

ПОЛИЛИНГВАЛЬНОЕ ОБУЧЕНИЕ: ФОРМИРОВАНИЕ ПАРАЛЛЕЛЬНЫХ ЛЕКСИЧЕСКИХ МИНИМУМОВ НА БАЗЕ АУТЕНТИЧНОГО ДИНАМИЧНОГО ВИЗУАЛЬНОГО РЯДА

Формирование навыков би- и полилингвизма является одним из важных условий успешной межкультурной коммуникации в поликультурной среде. Созданию базового словарного запаса при би- и полилингвальном обучении будет способствовать рационально организованная лексическая работа. Новую лексику оптимально вводить с помощью динамичного визуального ряда, представленного аутентичным видовым фильмом. Методика работы с видовым фильмом, описанная в статье, актуальна при последовательном и параллельном обучении любым иностранным языкам.

Ключевые слова: *поликультурность, полилингвальное обучение, лексическая работа, видовой фильм, динамичный визуальный ряд.*

Актуальность. В современном мире, переживающем процессы глобализации, меняется многое. Но роль учителя-филолога, открывающего, как и прежде, путь к осмысленному овладению языком (как родным, так и неродным) для всех, кто наделен даром речи, остается исключительной. В современной лингводидактике существенно актуализируется формирование у учащихся межкультурной компетенции [1], что, в свою очередь, предоставляет широкие возможности для развития навыков би- и полилингвизма, особо актуальных в поликультурной среде.

Обучение детей (начиная с самого раннего возраста) правилам общения в поликультурной среде – первейшая задача образовательного процесса. Поэтому вся педагогическая подготовка будущих учителей-филологов в условиях поликультурного Крыма нуждается в коренном изменении. Однако для перемен нужна хорошо подготовленная научно-методическая база, основанная на запросах современного общества, с учетом происходящих в нем глобальных процессов. В наибольшей степени это касается проблемы лингвистического образования школьников, которые учатся в условиях поликультурной среды.

Известно, что изучать другие языки можно как последовательно, так и параллельно. Последовательное изучение, естественно, требует большей затраты времени, а значит, параллельное овладение двумя (и более) иностранными (неродными) языками в современных условиях становится приоритетным. В связи с этим возникает необходимость разработки такой модели обучения, которая позволяет сделать процесс усвоения нескольких языковых кодов максимально естественным, экологичным и